

Neuropsykiatrisesti oireilevat lapset – asiakkaan polku (alle 13-vuotias)

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue
Koonnut Mari Vuorenmäki
Kehittämissuunnittelija
Tulevaisuuden sote-keskus –hanke

Lapsen (ja huoltajien) polku:

Lisätietoa ja järjestötoimijoita, Yhteystietoja, Lähteet

Huoli herää: oireilu ja arjen tuki

Miten ja keneen voi ottaa yhteyttä kun huoli herää

Palvelun aikana tapahtuvaa

Palvelun jälkeen

Sisällysluettelo:

- [**HUOLI HERÄÄ: OIREILU JA ARJEN TUKEA**](#)
- Tietoa neuropsykiatrisista häiriöistä
- Nepsyypirteet saattavat näkyä esimerkiksi näin
- Arjessa lasta tukevia yleisiä keinoja
- Linkkejä arkeen
- Erilaisia ryhmiä ja vertaistukea
- [**MITEN JA KENEEN VOI OTTAA YHTEYTTÄ KUN HUOLI HERÄÄ**](#)
- [**PALVELUN AIKANA TAPAHTUVAA**](#)
- Mitä tapahtuu kun selvitetään mikä on tilanne ja mitä palvelua tarvitaan
 - Hoidon tarpeen arviointi ja Palvelutarpeen arviointi (PTA, ensiarvio): määritelmät
- Palvelujen suunnittelu
- Kaksi erilaista polkua
- Tutkimukset
- Lapsen tuen eri muodot
 - Varhainen tuki
 - Oppimisen ja koulunkäynnin tuki
 - Neuropsykiatrinen valmennus eli "Nepsyvalmennus"
- Kelan kuntoutukset ja valmennukset
- Palvelujen järjestäminen
- Palvelujen toteutus
- [**PALVELUN JÄLKEEN: SEURANTA JA ARVIOINTI**](#)
- [**LISÄTIETOA JA JÄRJESTÖTOIMIJOITA**](#)
- [**YHTEYSTIETOJA**](#)
- [**LÄHTEET**](#)

Huoli herää: oireilu ja arjen tuki

- [Tietoa neuropsykiatrisista häiriöistä](#)
- [Nepsyipiirteet saattavat näkyä esimerkiksi näin](#)
- [Arjessa lasta tukevia yleisiä keinoja](#)
- [Linkkejä arkeen](#)
- [Erlaisia ryhmiä ja vertaistukea](#)

**Lapsen koko
hyvinvointi
huomioitava!!**

Tietoa neuropsykiatrisista häiriöistä

- Neuropsykiatriset häiriöt ovat useimmiten kehityksellisiä aivotoiminnan rakenteellisia tai toiminnallisia poikkeavuuksia ja niistä johtuvia häiriöitä. Sana neuropsykiatrisen tarkoittaa siis sitä, että **kyseessä on aivotoiminnasta johtuva, synnynnäinen piirre, joka näyttäytyy jollakin tavalla ihmisen käyttäytymisessä. Neuropsykiatrisiksi häiriöiksi luetaan yleisimmin;**
 - **Aktiivisuuden ja tarkkavaisuuden häiriö** (attention Deficit Hyperactivity Disorder, ADHD)
 - ADHD:sta voidaan tunnistaa kolme esiintymismuotoa sen mukaan, täytyvätkö sekä tarkkaamattomuus- että yliaktiivisuus-impulsiivisuuskriteerit (yhdistetty esiintymismuoto) vai pelkästään tarkkaamattomuuskriteerit (pääasiassa tarkkaamaton esiintymismuoto) tai yliaktiivisuus-impulsiivisuuskriteerit (pääasiassa yliaktiivinen tai impulsiivinen esiintymismuoto).
 - **ADD** - aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden häiriö ilman impulsiivisuutta ja motorista levottomuutta, keskittyen enemmänkin tarkkaamattomuuden haasteisiin, kuten omiin ajatuksiin jäämiseen, ja toiminnanohjauksen haasteisiin
 - **autismikirjon häiriöt** (poikkeavuudet vastavuoroisessa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja kommunikaatiossa sekä rajoittuneet, toistavat, stereotyyppiset käyttäytymismallit)
 - sekä **nykimishäiriöt ja touretten oireyhtymä** (motoriset tai/ja äänelliset tic-oireet).
- Monella neuropsykiatrisia piirteitä omaavalla on poikkeavuuksia aistisäätelyssään. Tämä tarkoittaa sitä, että ihminen saattaa reagoida aisteillaan (kuulo-, näkö-, haju-, maku-, tunto-) joko yli- tai aliherkästi tai käyttäytyä aistimushakuisesti jotakin edellä mainittua aistia käyttäen. Toisaalta aistilyherkkyyksiä voi esiintyä myös yksistään tai esimerkiksi migreeniä kärsivällä.
- Yllä mainitut piirteet vaikuttavat usein ihmisen käyttäytymiseen, jonka vuoksi jo lapsen arjessa eri ympäristöissä ja vaatimuksissa voi näkyä erilaisia haasteita. Lapsen ympäristöllä onkin vaikutusta lapsen oireilun näkymiseen ja haasteisiin, sillä ympäristö voi joko lieventää tai lisätä oireilua. Neuropsykiatrisissa oireissa olennaisen tärkeää onkin heti huolen herättyä aikuisten kiinnittää huomiota ympäristötekijöihin ja muokata niin koti- kuin oppimisympäristöä lapselle sopivammaksi. Tällöin lapsen kuormitustaso ja stressi voivat vähentyä, jolloin lapsi saa paremmin suorituskyykyään käyttöön, enemmän onnistumisia ja positiivista palautetta käyttäytymisestään ja kykenee toimimaan sekä oppimaan paremmin. Moni neuropsykiatrisia piirteitä omaava lapsi saattaa oireidensa vuoksi alisuoriutua koulussa ja siten oppiminen viivästyä, ellei tuki hänelle ole riittävää. Tukikeinot, jotka on tarkoitettu yleisesti neuropsykiatrisesti oireileville lapsille ovat toimintamalleja, joista useimmat lapset hyötyvät toimintaympäristössään. Tukikeinojen käytöstä ei ole tiettävästi neurotyypillisillekään (ihminen, jolla ei ole neuropsykiatrisia erityispiirteitä) lapsille haittaa.
- Huomioitavaa on että kaikki, esimerkiksi lapsen levottomuus, impulsiivisuus tai aggressiivisuus ei automaattisesti ole neuropsykiatrista häiriötä, vaan samankaltaista oireilua voi aiheuttaa moni muukin tekijä. Näitä voivat olla esimerkiksi ympäristötekijät, lapsen kielelliset tai opilliset haasteet, perheen elämäntilanne tai muutokset, koetut traumaattiset tapahtumat lapsen elämässä tai vaikkapa unen tai liikunnan puute tai verensokerin vaihtelut. Siksi huolen herätessä aikuisten on tärkeä ilmaista huolensa ajoissa ja hakea apua lapselle sekä perheelle, jotta lapsi ja perhe saavat oikeanlaista tukea ja lapsi voi kasvaa sekä kehittyä ikätasoisesti.
- Neuropsykiatristen häiriöiden tutkimiseen ja diagnosointiin tarvitaan aina monia ammattilaisia ja erilaisia tutkimuksia. Tarvittaessa niitä tehdään omassa asuinkunnassa, toisinaan selvittely voi vaatia erityistason osaamista. Neuropsykiatrisia piirteitä voi olla monella ihmisellä. Olennaista onkin tutkimuksiin hakeutumisessa se, että piirteet ovat kovin voimakkaita ja ne aiheuttavat ihmiselle itselleen ja/tai ympäristölle haittaa.

Nepsypiirteet saattavat näkyä esimerkiksi näin:

Ajatusten harhailu

Vaikeus kuunnella tai muistaa annettua ohjetta

Omiin ajatuksiin vaipuminen

Tavaroiden hukkaaminen

Ei jaksaa keskittyä kauaa yhteen tekemiseen

Vaikeus ottaa katsekontaktia

Toisten päälle puhuminen

Vaikeus odottaa

Ylenmääräinen juoksentelu ja kiipeily

Vaikeus suoriutua pitkäkestoisista tehtävistä

Univaikeudet

Käsi- tai sormimaneerit

Kuormitusherkkyys

Vaikeus ymmärtää sosiaalisia tilanteita

Siirtymätilanteiden vaikeudet

Itsesäätelyn vaikeudet

Tahattomat äännähdykset tai liikkeet

Vaikeus kertoa tunteistaan tai jakaa asioitaan

Tekemiseen uppoutuminen

Ilmeettömyys, eleettömyys

Jumittumiset erityisesti muutostilanteissa

Puheen poikkeavuudet

Ruokailuihin liittyvät vaikeudet

Vaikeus luoda ja ylläpitää kaverisuhteita

Vaikeus nähdä omaa roolia tai tuntea empatiaa

Rajoittuneet tai omalaatuiset mielenkiinnonkohteet

Aistipoikkeavuudet

[Palaa: Huoli herää: oireilu ja arjen tuki](#)

Arjessa lasta tukevia yleisiä keinoja: Sinuttele -tue lastasi näillä keinoin

PERUSASIAKUNNOSSA

Luokan ilmapiiri
Luokan aikuisilla selkeät, johdonmukaiset ohjeet ja roolit
Säännölliset tauot ja ulkoilut
Säännöllinen avoin yhteistyö lapsen kodin/kotien kanssa
Myönteinen suhtautuminen lapseen
Tarkoituksenmukaiset pienryhmät
Tasaisen verensokerin ylläpitäminen/välipalojen mahdollistaminen
***OPPIMISEN MAHDOLLISTUMINEN**

STRUKTUROITU ARKI, ENNAKOINTI

Luku- ja viikkojärjestys, jotka ennalta tiedossa
Arjen säännöllisyys, muutosten minimointi
Luokan yleiset säännöt ja seuraamukset
Sovitut ruokapaikat, naulakkopaikat ym.
Muutoksista tiedottaminen
Vapaiden/sosiaalisten tilanteiden suunnittelu
***TURVALLISUUDENTUNTEEN VAHVISTUMINEN**

VISUALISOINTI

Kuvien käyttö!
Time timer/munakello
Piirtäminen
Läksyt/Tehtävänannot kirjoitettuna taululle
Eleiden, ilmeiden käyttö
Värien käyttö
***OMANTOIMINNANOHJAUKSEN JA AJANHALLINAN VAHVISTUMINEN**

YMPÄRISTÖ

Ikätasoinen, oppijaa huomioiva ympäristö, jossa yhteisesti sovitut säännöt
Valaistuksen huomioiminen
Äänten huomioiminen
Lämpötilan huomioiminen
Vähävirikkeisyys/ympäristön karsiminen
Pulpetin paikan huomioiminen
Vastamelukuulokkeet
Sermit/tilanjakajat
Mahdollisuus omaan rauhalliseen tilaan
***KUORMITUKSEN VÄHENTYMINEN**

PALKKIOT, MYÖNTEINEN PALAUTE

Kehuminen ja välitön positiivinen palaute!
Palkkioilla motivoiminen, palkkiosta sopiminen lapsen/luokan kanssa yhdessä
Huom. palkkioiden saaminen ei tule olla liian vaikeaa – aloitus pienestäkin onnistumisesta
Vahvuuksien korostaminen!
***ITSETUNNON VAHVISTUMINEN**

OHJEIDEN PILKKOMINEN

Ohjeiden antaminen yksi lause/tehtävä/vaihe kerrallaan
Kuvaohjaus
Ohjeen toistaminen ääneen
***OHJEIDEN SISÄISTYMINEN**

LIIKKUMISEN MAHDOLLISTAMINEN

Toiminnalliset opetusmenetelmät, jotka mahdollistavat liikkumisen
Lupa liikkua ja liikutella esim. jalkojaan, näperrellä jotain käsissään
Säännölliset tauot
Toimettoman ajan minimoiminen
***TARKKAAVAISUUDEN JA VIREYSTILAN YLLÄPITÄMINEN**

SOSIAALISTEN- JA TUNNETAITOJEN OPETTAMINEN

Tilanteiden ja tunteiden sanoittaminen tilanteissa, joissa lapsi ei vielä sitä itse osaa (esim. kiukat, harmitukset).
Läsnä oleminen leikissä
Taitoharjoittelu
***TUNNE- JA ITSESÄÄTELYTAITOJEN PARANTUMINEN**

VAATIMUSTEN VÄHENTÄMINEN

Lapsen ollessa ylikuormittunut on hyvä vähentää vaatimuksia lapsen suhteen, esim. läksyjen huomioiminen, koulupäivän pituuden huomioiminen
Aikuisen joustavuus
***KUORMITUKSEN VÄHENEMINEN**

YMMÄRRYS

Aikuisena on hyvä muistaa, että lapsi ei käyttäydy "huonosti" koska niin haluaa, vaan koska ei siinä tilanteessa osaa toimia toisin.
Kyky nähdä lapsen käytöksen taakse.

Linkkejä arkeen

Apua arkeen:

- ADHD-liitto: Arki toimimaan [Arki toimimaan – vinkkejä lapsen myönteiseen tukemiseen – ADHD-liitto](#)
- Autismiliitto [Autismiliitto](#)
- Arjen kesyttäjät [Arjen kesyttäjät - Hämeenlinna \(hameenlinna.fi\)](#)
- Barnavårdsföreningen i Finland rf <https://www.bvif.fi/fi/> - monipuolista tietoa monelle, verkkoluentoja ym.
- Dagis materiaalipankki [Materiaalipankki – DAGIS](#) -ohjeita alle kouluikäisille niin itsesäätelyssä kuin liikkumisessa tukemiseen, ruokailuissa rohkaistumiseen, ruutuajan rajaamiseen ym.
- Erityisvoimia [Lapsen haastava käyttäytyminen | Erityisvoimia.fi](#)
- Lapin digiNepsy –klinikka [DigiNepsy -klinikka - ekollega - Virtu](#) -erityisesti aistien huomiointi arjessa!
- Lasten mielenterveystalo [Neuropsykiatriset vaikeudet | Mielenterveystalo.fi](#)
- Lasten mielenterveystalo /lasten omahoito-ohjelmat Lapset [Tervetuloa nepsypiirteisten lasten omahoito-ohjelmaan! | Mielenterveystalo.fi](#)
- Mannerheimin lastensuojeluliitto www.mll.fi
- Nepsyarki [nepsy \(nepsyarki.com\)](http://nepsy(nepsyarki.com)) - tukea arkeen
- Neuvokas perhe [Etusivu - Neuvokasperhe](#)
- Näe Nepsy [Näe nepsy \(naenepsy.fi\)](#)
- Papunet <https://papunet.net/> -tukea kuvalliseen tukemiseen
- Positiivinen kasvatus [Etusivu - Positiivinen kasvatus](#) -positiivisen kasvatusotteen tukemiseen
- Sensorisen integraation terapian yhdistys Sity [Etusivu - Sity](#) - yleistietoa sensorisesta integraatiosta – lapsen aistitiedon käsittelystä
- Tampereen Nepsy-tukitiimin sivut - päivityksessä
- Viitottu rakkaus [uusi etusivu - Viitottu Rakkaus](#) - maksutonta kasvatuksen, ohjauksen ja opetuksen materiaalia
- Valikoiva puhumattomuus [Valikoiva puhumattomuus](#)

Erilaisia ryhmiä ja vertaistukea

- ADHD –liitto, vertaistuki [Vertaistuki - ADHD-liitto](#)
- Autismiliitto, vertaistuki [Vertaistuki – Autismiliitto](#)
- Leikitään ja keskitytään –ryhmä 3-5-vuotiaille lapsille ja näiden vanhemmille, joilla on huolta lapsen vilkkaudesta, keskittymisestä tai muusta vastaavaa haastetta. Ryhmässä opetellaan leikkejä, joiden avulla kotona on tarkoitus tukea lapsen itsesäätelytaitoja.
- Ihmeelliset vuodet - Vanhempainryhmä perheille, joiden lapsilla on keskittymispulmaa, käytöspulmaa tai muuta vastaavaa haastetta. Erikseen pidetään pienten ja isompien lasten ryhmiä.
- Tapaamiset perhekeskusten kohtaamispaikassa yhteistyössä Lakeuden omaishoitajien Oivaltajat hankkeen kanssa –[Vertaisryhmät | My Site \(lakeudenomaishoitajat.fi\)](#) (tällä hetkellä vuoden 2024 loppuun saakka)

**Ryhmistä ja vertaistuesta
voit kysyä
varhaiskasvatuksesta,
omalta
terveydenhoitajaltasi,
kasvatus- ja
perheneuvolasta, koulusi
kuraattorilta tai muulta
alueesi ammattilaiselta**

Miten ja keneen voi ottaa yhteyttä kun huoli herää

Missä voi ottaa huolen esiin ja keneen voi olla yhteydessä:

- Lapsen hoitopaikassa voi kertoa varhaiskasvatuksen ammattilaiselle (esimerkiksi lastentarhanopettaja, lastenhoitaja, erityislastentarhanopettaja) tai jollekin muulle hoitopaikan luotettavalle aikuiselle.
- Omassa koulussa voi kertoa omalle opettajalle, toiselle opettajalle, kuraattorille, terveydenhoitajalle, psyykkarille (psykiatrinen sairaanhoitaja) tai jollekin muulle luotettavalle aikuiselle.
- Huolesta voi kertoa omassa neuvolassa tai muualla sosiaali- tai terveydenhuollon palvelussa jossa jo asioidaan (muun muassa kasvatus- ja perheneuvola, perhetyö).
- Koulussa ja varhaiskasvatuksessa ammattilainen voi itse tuoda huolensa esiin.
- Yhteydenotto käsitellään luottamuksellisesti, sillä jokaisella ammattilaisella on vaitiolovelvollisuus eli ammattilainen ei saa kertoa asiaa eteenpäin toisille ammattilaisille ilman asianomaisen (lapsi, vanhempi) lupaa.
 - Luvan saatuaan ammattilainen voi ottaa yhteyttä tai kysyä neuvoa toisilta ammattilaisilta.
- **Lasta ja perhettä pyritään tukemaan pitkäaikaisesti, sillä ”nepsyys” on piirre, joka seuraa lasta jollain tavalla koko hänen elämänsä. Tärkeää on saada heti alkuun oikeanlaista tukea oikeaan aikaan.**

Palvelun aikana tapahtuvaa

- [Mitä tapahtuu kun selvitetään mikä on tilanne ja mitä palvelua tarvitaan](#)
 - [Hoidon tarpeen arviointi ja Palvelutarpeen arviointi \(PTA, ensiarvio\): määritelmät](#)
- [Palvelujen suunnittelu](#)
- [Kaksi erilaista polkua](#)
- [Tutkimukset](#)
- [Lapsen tuen eri muodot](#)
 - [Varhainen tuki](#)
 - [Oppimisen ja koulunkäynnin tuki](#)
 - [Neuropsykiatrinen valmennus eli "Nepsyvalmennus"](#)
- [Kelan kuntoutukset ja valmennukset](#)
- [Palvelujen järjestäminen](#)
- [Palvelujen toteutus](#)

Mitä tapahtuu kun selvitetään mikä on tilanne ja mitä palvelua tarvitaan

- **Lapsen ja perheen kanssa kanssa keskustellaan, kun herää huoli lapsen mahdollisesta neuropsykiatrisesta oireilusta.**
- Lapsen vanhemmat keskustelevat varhaiskasvatuksen, koulun tai terveydenhuollon ammattilaisten kanssa yhdessä:
 - mistä huoli nousee, mitkä ovat lapsen ja perheen vahvuudet, millaista tukea lapsen arjessa tarvitaan eri toimintaympäristöissä.
 - läsnä voi olla lapsen ja perheen lisäksi esimerkiksi terveydenhoitaja, varhaiskasvatuksen/sivistystoimen henkilökuntaa, lääkäri ja/tai psykologi. Ryhmä voi kokoontua lapselle tutussa paikassa, esimerkiksi päiväkodissa, jos tämä sopii perheelle. Tapaamisissa sovitaan aina: kuinka jatketaan, kuka kutsuu ryhmän koolle, missä tavataan uudelleen ja milloin.
- Ammattilaiset pohtivat yhdessä perheen kanssa, onko tarpeen selvittää asiaa tarkemmin ja mitä asioita tulisi kartoittaa tai tutkia tarkemmin. Ammattilaiset kertovat lapselle ja perheelle, mitä nämä kartoitukset ja tutkimukset ovat ja arvioivat, milloin kartoitukset ja tutkimukset on mahdollista toteuttaa.
 - kartoituksissa ja tutkimuksissa selvitetään tarkemmin, millaisista tukitoimista lapsi voisi hyötyä. Tarkempia tutkimuksia voidaan tehdä esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvolassa.
 - neuropsykiatrisessa oireilussa lääkäri tekee mahdollisen diagnoosin ja määrittää mahdollisen lääkehoidon tarvittavien tutkimusten jälkeen. Lääkehoidon rinnalla tulee olla aina muitakin tukitoimia.
- Tarvittaessa lapsen perheen kanssa sovitaan, että voidaan tehdä sosiaalihuoltoon pyyntö **palvelutarpeen arvioinnista (PTA)**, mikäli lapsen oireet ovat runsaat, arki haastavaa ja perhe tarvitsisi ja hyötyisi esimerkiksi sosiaalitoimen kautta saadusta tuesta kotiin, tai vanhemmat hyötyisivät sosiaalitoimen kautta saadusta tuesta vanhemmuuteensa ja omaan jaksamiseensa. Mikäli vanhempien tulee lähes heti saada nopeasti tukea esimerkiksi perhetyöstä kodin haastavaan tilanteeseen, voidaan ottaa myös suoraan yhteyttä perhetyöhön ilman palvelutarpeen arviointia.
 - palvelutarpeen arvioinnin tekee sosiaalihuollon ammattilainen. Oma neuvolan terveydenhoitaja voi olla perheen luvalla yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa selvittämässä perheen tilannetta ja palvelun tarvetta.
 - palvelutarpeen arvioinnissa selvitetään lapsen oireet ja niiden ilmeneminen, tilanteen kuormittavuus, tukitoimet, tehdyt tutkimukset, lapsen mahdolliset diagnoosit.
 - tavoitteena on muodostaa lapsen, ammattihenkilöiden ja tarvittaessa myös lapsen läheisten yhteinen näkemys siitä mikä on lapsen toimintakyky ja perheen toimintakyky, mitä sosiaalipalveluja ja muita tukitoimia lapselle ja hänen perheelleen on tarpeen järjestää sosiaalitoimen kautta.

Hoidon tarpeen arviointi ja Palvelutarpeen arviointi (PTA, ensiarvio): määritelmät

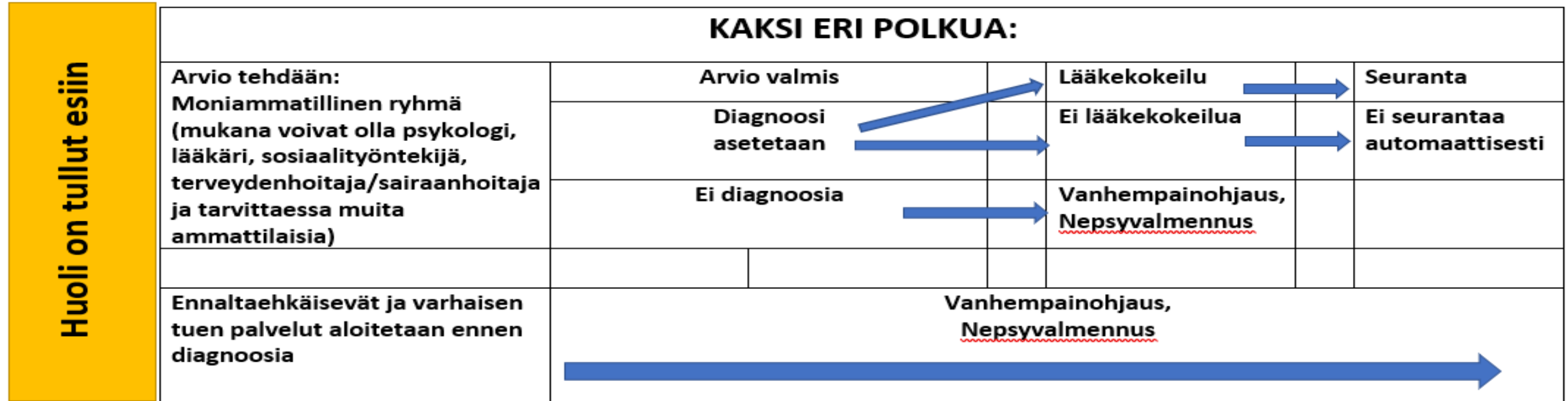
- **Hoidon tarpeen arvio = hoitoprosessin eri vaiheisiin kuuluva toiminta, jossa terveydenhuollon ammattihenkilö mahdollisuuksien mukaan yhteisymmärryksessä asiakkaan tai potilaan tai tarvittaessa tämän edustajan kanssa tekee arvion asiakkaan tai potilaan tarvitsemasta hoidosta ja sen kiireellisyydestä.**
 - Kiireettömän hoidon tarpeen arvioinnin lakisääteisistä määräajoista ja muista ehdoista perusterveydenhuollossa, erikoissairaanhoidossa ja lasten ja lasten mielenterveyspalveluissa säädetään terveydenhuoltolaissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326> Näiden määräaikojen ja ehtojen perusteella seurataan terveydenhuollon eri palvelunantajien hoitoon pääsyn toteutumista.
 - Hoidon tarpeen arvion määrä-ajat (kiireetön hoito - pitää saada yhteys ja saada hoidon tarpeen arvio 3vrk:ssa, 1.9.23 jälkeen 1 vrk:ssa)
- **Palvelutarpeen arvio = toiminta, jossa asiantuntija tai ammattihenkilö arvioi asiakkaan palvelutarvetta ja asiakkuuden edellytyksiä yhteistyössä asiakkaan kanssa sekä sitä, millä palveluilla tarpeisiin pystytään vastaamaan.**
 - [Sosiaalihuoltolain \(1301/2014\)](#) mukaan palvelutarpeen arviointi on aloitettava viivytyksettä.
 - Palvelutarpeen arviointiin osallistuvat sosiaalihuollon asiakas, sosiaalihuollon ammattihenkilö ja tarvittaessa muut asiantuntijat sekä asiakkaan läheiset.
 - Ensiarvion palvelutarpeesta tehdään 7 arkipäivän sisällä yhteydenotosta. Palvelutarpeen arviointi tehdään kolmen kuukauden sisällä yhteydenotosta.
- Monialaisena yhteistyönä tehtävä palvelutarpeen arviointi vastaa siis sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain edellyttämää palvelun tai hoidon tarpeen arviointia
- Palvelutarpeen arvioinnin yhteenvedossa kirjataan johtopäätökset lapsen palveluiden tarpeista
- **Erilaiset suunnitelmat:**
 - Sosiaalihuollon asiakassuunnitelmassa kuvataan asiakkaan tarvitsemat sosiaalipalvelut ja muu tuki, hänen itsensä toteutettavaksi tarkoitetut voimavarot ja ylläpitävät ja vahvistavat toimet sekä yhteistyöhön osallistuvat tahot
 - Terveystarpeen arvioinnin suunnitelmassa kuvataan kaikki potilaan terveysongelmat sekä niihin liittyvät terveydenhuollon palvelunantajien suunnittelemat tutkimus-, hoito-, kuntoutus- ja seurantatoimet
 - Erillisten suunnitelmien sijasta asiakkaan suostumuksella voidaan laatia monialainen suunnitelma yhteistyön ja vastuunjaon selkeyttämiseksi

Palvelujen suunnittelu

- Kun lapsen ja perheen terveystalvelujen ja mahdollisten sosiaalipalvelujen tarve on arvioitu, ryhdytään suunnittelemaan, miten hoito ja palvelut sovitetaan yhteen lapsen ja perheen kannalta mielekkäällä ja toimivalla tavalla. Suunnittelussa on mukana lapsi, perhe ja ammattilaiset.
- Ennen suunnittelun aloittamista sovitaan kuka koordinoi suunnitelman laatimista. Palveluiden suunnittelun avulla pyritään välttämään päällekkäisyyksiä ja samalla varmistetaan sujuva arki lapselle ja perheelle. Vastuutyöntekijä voi olla esim. lapsen oma terveydenhoitaja. Hän voi kutsua koolle palaverin, jossa suunnitellaan palveluja.
- Palvelujen suunnittelupalaverissa sovitaan yhdessä (lapsi, perhe ja ammattilaiset):
 - tavoitteet, jotka tukevat lasta ja perhettä konkreettisesti käytännössä
 - ammattilaisten työnjaosta ja palveluiden toteutumisen järjestyksestä ja aikataulusta
- Vanhemmilla on oikeus saada ohjausta ja neuvontaa vanhemmuuteen ja lapsen kanssa toimimiseen. Esimerkiksi neuropsykiatrista valmennusta on myös saatavilla sekä varhaiskasvatuksessa että koulussa. Katso [Nepsyvalmennus](#)
- Tarvittavia arvioita ja tutkimuksia ei pystytä toteuttamaan heti tarpeen ilmettyä. Tuen saaminen on mahdollista, vaikka diagnoosia ei olekaan.

Kaksi erilaista polkua:

Arjen tukitoimet ja ympäristön muokkaaminen

Tutkimukset

- Diagnoosi tehdään arviointien ja tutkimusten perusteella.
- Ennen tutkimuksiin ohjaamista on keskusteltu perheen kanssa lapsen käyttäytymistä koskevista havainnoista ja tehty selvitys lapsen ja perheen tarpeista, katso [Mitä tapahtuu kun selvitetään mikä on tilanne ja mitä palvelua tarvitaan](#)
- Arviointeja ja tutkimuksia toteuttaa useampia ammattilainen – tarvittavien arviointien ja tutkimusten tarve arvioidaan yksilöllisesti. Lääkäri asettaa diagnoosin ja pohtii sitä yhdessä muiden ammattilaisten kanssa.
- Lapsen ja perheen tilannetta arvioidaan haastattelemalla, kyselylomakkeiden avulla, toimintaa havainnoimalla ja tehtäviä tekemällä (lapsi tekee tehtäviä ammattilaisen kanssa) ja joskus tarvitaan tietoa myös verikokeiden avulla.
- Tietoa kerätään:
 - lapsen psyykkisestä ja fyysisestä terveydentilasta ja oireilusta: miten lapsi voi, miten hän jaksaa.
 - oireiden historiasta ja esiintymisestä, esimerkiksi koska oireet ovat tulleet esille, kuinka kauan niitä on ollut, miten ne vaikuttavat lapsen elämään.
 - toimintakyvystä ja suoriutumisesta eri ympäristöissä, eli miten lapsi pärjää hoitopaikassa tai koulussa, miten kotona sujuu, miten kaverien kanssa sujuu.
 - lapsen ja perheen elämäntilanteesta, esimerkiksi millainen perhe on, onko lapsella sisaruksia, miten arki sujuu
 - lapsen suoriutumisesta ja taidoista
- Tutkimukset tehdään pääosin perhekeskuksessa (neuvola, kasvatus- ja perheneuvola), sotekeskuksessa (lääkärin vastaanotto), lapsen hoitopaikassa / koulussa tai erityistasolla erikoissairaanhoidossa. Tarvittaessa ammattilaiset kysyvät neuvoa ja lisätietoa esimerkiksi lastenpsykiatrialta.
- Arviointien ja tutkimusten tuloksista keskustellaan lapsen ja perheen kanssa ja tehdään suunnitelma lapsen ja perheen tarvitsemasta tuesta sekä seurantatarpeesta.
 - Lääkäri aloittaa mahdollisen lääkityksen tutkimusten perusteella.

Lapsen tuen eri muodot

- [Varhainen tuki](#)
- [Oppimisen ja koulunkäynnin tuki](#)
- [Neuropsykiatrinen valmennus eli "Nepsyvalmennus"](#)

Varhainen tuki

- **Lapsella ja perheellä on mahdollisuus saada varhaista tukea ilman että lapsella on diagnoosia.**
- Varhaisella tuella tarkoitetaan niitä ensimmäisiä toimia, joilla pyritään lisäämään lapsen ja perheen itsenäistä selviytymistä ja takaamaan mahdollisimman hyvä elämänlaatu.
- Varhaista tukea antavat terveydenhuollon, sosiaalihuollon ja sivistystoimen ammattilaiset (varhaiskasvatus, koulu).
 - ensisijaista on tiedon jakaminen perheelle lapsen oireilusta ja käyttäytymisestä sekä varhaiskasvatuksen ja koulun tukitoimet.
 - perhe voi saada tukea kasvatus- ja perheneuvolasta vanhemmuuden ja/tai lapsen kehityksen tukemiseen.
 - tukea voi saada myös eri järjestöjen tai liittojen kautta.
- Lapsi voi hyötyä myös kuntoutuksesta, kuten toimintaterapiasta, fysioterapiasta tai puheterapiasta tai psykologin tukikäynneistä. Kuntoutuksen tai tukikäyntien tarve arvioidaan erikseen kyseisen ammattilaisen tekemän arvion perusteella.
- Tukitoimiin kuuluu lapsen ympäristön tarkastelu ja sen muokkaaminen lapsen toimintaa tukevaksi.
- Tukitoimet suunnitellaan ja toteutetaan yksilöllisesti lapsen ja perheen tilanteen ja tarpeiden mukaan.
- Tukitoimien seuranta on tärkeää, että tuki kohdentuu oikein.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki

- Perusopetuslain mukaan lapsella on oikeus saada opetussuunnitelman mukaisen opetuksen ohella oppilaanohjausta ja riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea koko perusopetuksen ajan. **Tukea on annettava heti, kun tuen tarve ilmenee.**
- **Tuen tasot ja tukimuodot**
 - Tuen tarpeen varhaiseksi havaitsemiseksi oppilaan tilannetta tulee seurata ja aloittaa tuen antaminen heti, kun siihen ilmenee tarvetta. Yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.
 - Oppilaan saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa.
 - **Oppimisen ja koulunkäynnin tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki.** Tukimuotoja ovat esimerkiksi tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, avustajapalvelut ja erityiset apuvälineet. Jokaisella tuen tasolla voidaan käyttää kaikkia eri tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätökseen perustuvaa erityisopetusta.
- Lähde: Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023 <https://okm.fi/oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki>

Neuropsykiatrinen valmennus eli "Nepsyvalmennus"

- Lapsella ja perheellä on mahdollisuus saada neuropsykiatrista valmennusta (nepsyvalmennus) tarpeisiin ja tilanteisiin perustuen.
- Neuropsykiatrisen valmennuksen tavoitteena on tukea arjen- ja elämänhallinnan taitoja, uusien myönteisten toimintatapojen kehittymistä sekä myönteisen elämänpolun rakentumista. Valmennuksen avulla pyritään opettelemaan uusia toimintatapoja mahdollisimman hyvän itsenäisen elämän hallitsemiseen.
- Neuropsykiatrisessa valmennuksessa tavoitteet ja aikataulu sovitaan yhdessä asiakkaan kanssa ja menetelmät valitaan yksilöllisesti tavoitteen ja tarpeiden mukaisesti. Tavoitteet ovat konkreettisia ja liittyvät jokapäiväisen elämän vaikeuksiin, esimerkiksi arjenhallintaan, opiskeluun ja ihmissuhteisiin.
 - Nepsyvalmentaja tukee aktiivisesti tavoitteiden saavuttamista, antaa palautetta suoriutumisesta ja kannustaa uusien toimintatapojen löytämisessä.
 - Lapsen motivaatio vaikuttaa valmennuksen tuloksiin ja usein motivaation vahvistaminen on osa valmennusprosessia.
- Käytettäessä nepsyvalmennusta lapsille ja nuorille on olennainen osa lapsen tai nuoren vanhempien tukeminen. Nepsyvalmentaja voi käydä myös koululla tai hoitopaikassa ohjaamassa siellä ilmenevien ongelmien ratkaisemisessa.

Lähde: Neuropsykiatriset valmentajat ry [Neuropsykiatriset valmentajat ry](https://www.neuropsykiatrisetvalmentajat.fi/)

Kelan kuntoutukset ja valmennukset

- Kela järjestää kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskursseja lapsille, nuorille ja aikuisille sekä heidän perheilleen ja läheisilleen. Sopeutumisvalmennuskurssit auttavat lasta ja hänen perhettään sopeutumaan sairauden tai vamman mukanaan tuomiin muutoksiin.
 - perhekurssit lapsille, jolla on neuropsykiatrinen häiriö:
 - Kela järjestää perhekurseja lapsille, joilla on todettu neuropsykiatrinen häiriö. Sopeutumisvalmennus on moniammatillista ja ryhmämuotoista kuntoutusta.
 - kurssilla lapsi ja hänen perheensä saavat tukea arkipäivän ongelmatilanteisiin ja apua elämäntilanteensa selkeyttämiseen. Kuntoutuksella pyritään mm. turvaamaan toimintakykyä, vahvistamaan elämänhallintaa ja tukemaan itsehoitoa. Kurssilla perhe saa myös tietoa lapsen neuropsykiatrisesta häiriöstä, kuntoutuskäytännöistä ja oman asuinpaikkakuntansa tukiverkostoista.
 - sopeutumisvalmennuksesta ja muista kuntoutusvaihtoehdoista voi keskustella lasta tai nuorta hoitavan tahon kanssa.
 - lisätietoa Kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskursseista (Kela) <https://www.kela.fi/kuntoutus-ja-sopeutumisvalmennuskurssit>
- KELAn palveluvalikoimissa on tällä hetkellä useampia tuen mahdollisuuksia, joissa neuropsykiatriset piirteet ja tuki ovat keskiössä. Alle 13-vuotiaille lapsille ja heidän perheilleen on suunnattu Laku-perhekuntoutus:
 - LAKU -perhekuntoutus
- Ajankohtaiset tiedot ja lisätietoa Kelan sivuilta www.kela.fi
- Lisätietoa [Neuropsykiatrisia häiriöitä sairastavien lasten perhekurssit \(kela.fi\)](#)

Palvelujen järjestäminen

- Perheelle annetaan kirjallisena yhdessä sovitut asiat.
- Tärkeää on palveluita järjestettäessä tietää mitä palveluita lapsella ja perheellä on jo olemassa.
- Palveluita järjestettäessä arvioidaan myös palvelujen aikataulutusta ja sitä, mitkä sosiaali- ja terveyspalvelut on mahdollista toteuttaa samanaikaisesti.
- Tukitoimet varhaiskasvatuksessa ja koululla alkavat, katso kohta [Oppimisen ja koulunkäynnin tuki](#)
- Nepsyvalmennusta on mahdollista saada koko prosessin ajan, mikäli sitä alueellanne on tarjolla.

Palvelujen toteutus

- Monialaisessa yhteistyössä eri toimialojen palvelut toteutetaan yhdessä sovitun suunnitelman mukaisesti.
- Etukäteen sovitaan myös toimintatavoista, jos palveluissa tulee muutoksia tai viiveitä.
- Olennaista on, että palvelut pyörivät.
- Perheen kanssa on hyvä sopia vastuutyöntekijä, jolta voi tarvittaessa kysyä neuvoa ja apua.
- Palvelut voivat toteutua joko hyvinvointialueen tuottamana tai niin sanottuna ostopalveluna. Ostopalvelu tarkoittaa, että palvelun toteuttaa yksityinen palveluntuottaja.

Palvelun jälkeen: seuranta ja arviointi

- Palveluita seurataan ja arvioidaan niiden tarvetta toteutumisjakson aikana.
- Mahdollista lääkehoitoa seurataan terveydenhuollon ammattilaisten toimesta. Usein lääkehoitoa seuraa koulun terveydenhoitaja. Asiasta sovitaan aina yhdessä.
- Jos lapsen ja perheen tilanne muuttuu tai tuen tarve muuttuu, on tärkeää tarkistaa vastaavatko tukitoimet lapsen ja perheen tarpeisiin.
 - Tarvittaessa palvelut organisoidaan uudelleen ja palveluiden toteutusta muutetaan.

Lisätietoa ja järjestötoimijoita:

- ADHD -liitto [ADHD-liitto](#)
- Aivoliitto [Kehityksellinen kielihäiriö | Aivoliitto](#)
- Autismiliitto [Autismiliitto](#)
- Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue www.hyvaep.fi
- Ihmeelliset vuodet ryhmätoiminta – tukea vanhemmuuteen [Vanhemmuusohjelmat | Ihmeelliset vuodet \(utu.fi\)](#)
- Suomen Tourette- ja OCD-yhdistys [Aloitussivu | Suomen Tourette- ja OCD-yhdistys](#)

Palveluverkko Etelä-Pohjanmaalla:

- Neuropsykiatrisesti oireilevien lasten, nuorten ja heidän perheidensä palveluverkko Etelä-Pohjanmaalla [Neuropsykiatrisesti oireilevien lasten, nuorten ja heidän perheidensä palveluverkko Etelä-Pohjanmaalla \(EPSHP\) - Duodecim \(terveysportti.fi\)](#)

Innokylä:

- [Neuropsykiatrisesti oireilevat lapset – asiakkaan polku \(alle 13-vuotias\) -Perhekeskus Etelä-Pohjanmaa | Innokylä \(innokyla.fi\)](#)

Yhteystietoja

- Sote-keskukset
 - Lääkärien vastaanotot <https://www.hyvaep.fi/palvelu/laakaran-ja-hoitajan-vastaanotto/>
 - Kiirevastaanotot: <https://www.hyvaep.fi/palvelu/kiirevastaanotot/>
- Perhekeskuksen asiakasohjaukset
 - Suupohja, Kurikka, Ilmajoki, puh. 040 640 2436, arkisin klo 9-15
 - Seinäjoki, Isokyrö, puh. 050 344 8443, tiistaisin klo 9–11.00, ke-to 12–14.00
 - Lapua, Kaksineuvoinen, Järvi-Pohjanmaa, puh. 040 352 3841, arkisin klo 9-15
- Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue www.hyvaep.fi
- Sosiaali- ja kriisipäivystys: puhelin 044 470 0444
 - Sosiaali- ja kriisipäivystykseen kuuluvat tilanteet, joissa tarvitaan kiireellisesti sosiaaliviranomaisen toimenpiteitä. Etelä-Pohjanmaan maakunnan asukkaiden sekä kunnissa oleskelevien henkilöiden äkillisistä ja välttämättömistä sosiaalipalveluista vastaa Etelä-Pohjanmaan sosiaali- ja kriisipäivystyskeskus.

Lähteet

- Kela. www.kela.fi Viitattu 1.6.2023
- Käypä hoito: neuropsykiatrinen valmennus. 2019. [Neuropsykiatrinen valmennus \(kaypahoito.fi\)](http://Neuropsykiatrinen_valmennus_(kaypahoito.fi))
- Käypä hoito: ADHD (aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö) [ADHD \(aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö\) \(kaypahoito.fi\)](http://ADHD_(aktiivisuuden_ja_tarkkaavuuden_hairio_(kaypahoito.fi)))
- Lehmuskoski Antero, Ålander Anne, Immonen Maila, Virtanen Nina, Lohijoki Hanna & Jokinen Taina. 2021. Kirjaaminen monialaisessa työyhteisössä. THL. [Kirjaaminen monialaisessa yhteistyössä \(julkari.fi\)](http://Kirjaaminen_monialaisessa_yhteistyossa_(julkari.fi))
- Nepsyvalmennus. Neuropsykiatriset valmentajat ry. [Nepsyvalmennus | Neuropsykiatriset valmentajat ry](http://Nepsyvalmennus_|_Neuropsykiatriset_valmentajat_ry) Viitattu 1.6.2023
- Oppimisen ja koulunkäynnin tuki. Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2023. [Oppimisen ja koulunkäynnin tuki - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö](http://Oppimisen_ja_koulunkaynnin_tuki_-_OKM_-_Opetus-_ja_kulttuuriministerio) Viitattu 1.6.2023
- Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301 [Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX ®](http://Sosiaalihuoltolaki_1301/2014_-_Ajantasainen_lainsaadanto_-_FINLEX_)
- Sotesanasto [Sote-sanastot - Sanasto - Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen keskeiset käsitteet \(thl.fi\)](http://Sote-sanastot_-_Sanasto_-_Sosiaali-_ja_terveydenhuollon_uudistamisen_keskeiset_kasitteet_(thl.fi))
- Terveydenhuoltolaki 30.12.2010/1326 [Terveydenhuoltolaki 1326/2010 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX ®](http://Terveydenhuoltolaki_1326/2010_-_Ajantasainen_lainsaadanto_-_FINLEX_)

- Kuvat: [Papunet Kuvapankki](http://Papunet_Kuvapankki)